
ORGANIZAREA ADMINISTRATIV-TERITORIALĂ A BASARABIEI ÎN PERIOADA ȚARISTĂ

Dinu Poștarencu

Ne-am propus să abordăm problema cu privire la evoluția diviziunii administrativ-teritoriale a Basarabiei în perioada dominației țariste din motivul că ea este tratată parțial în istoriografie.

În primul rând, menționăm lucrarea lui Alexandru Boldur, în care, într-un subcapitol aparte, sunt redate principalele etape ale evoluției diviziunii administrativ-teritoriale a provinciei (Boldur 1992, 342-348). Al. Boldur a dezvoltat subiectul respectiv numai pe baza datelor extrase din surse tipărite, fără să dispună de materiale de arhivă. Din această cauză nu a specificat, bunăoară, când a fost desființat ținutul Hotărniceni. Concomitent, lipsesc și alte precizări privitoare la structura ținutală (județeană). În plus, Al. Boldur a acordat o atenție insuficientă unităților administrative din cadrul județelor.

O serie de studii, dintre care le semnalăm pe cele semnate de Pavel Svinin (Свинин 1867, 255), Aleksandr Zașciuk (Защук 1862, 23), Alexis Nacco (A.H. 1900, 133), I. Anțurov și V. Jukov (Анцуров, Жуков 1957, 148, 153), Valentin Zelenciuc (Зеленчук 1979, 86), Sergiu Cornea (Cornea 2003, 26-27, 83, 109-110), conțin doar unele informații referitoare la diviziunea administrativ-teritorială a Basarabiei din anii 1812-1918.

Diviziunea ținutală (județeană). De la bun început este oportun să precizăm că, un timp, instituțiile autocrației țariste din Basarabia au întrebuințat în actele emise, redactate în rusește, cuvântul românesc *ținut*, paralel cu termenul rusesc *uezd*. Bunăoară, Regulamentul privind administrarea Basarabiei din 1828 conține în această ordine de idei următoarea stipulație: „Administrația regiunii Basarabia se împarte în cea regională, județeană (uezdnoe) sau ținutală și orășenească”¹. Oficialitățile imperiale ruse au făcut uz de cuvântul *ținut*, deoarece ele, în faza inițială ce a urmat după anexare, au păstrat în provincia românească dintre Prut și Nistru structurile administrativ-teritoriale

caracteristice Principatului Moldovei, iar ulterior le-au introdus pe cele rusești. Prin urmare, atunci când ne referim la unitățile administrative ale Basarabiei de până în anii ‘30 ai secolului al XIX-lea, este necesar să folosim termenul *ținut*, iar în cazul celor existente în continuare vom întrebuința termenul *județ* (traducând cuvântul rusesc *uezd*), prezent, actualmente, în terminologia administrației publice.

În acest context este cazul să relevăm că nu este recomandabil termenul *ținut*, utilizat în istoriografie, cu sensul de regiunea Basarabiei, întrucât se iscă o oarecare confuzie.

Reprezentând o unitate administrativ-teritorială specifică Principatului Moldovei, termenul *ținut* are următoarea accepție, conform unui dicționar referitor la instituțiile feudale din Țările Române: „Circumscripție administrativă moldovenească, corespunzătoare județului din Țara Românească. Diferențierea etimologică e semnificativă, în Țara Românească punându-se accentul pe unitatea locală de jurisdicție, iar în Moldova pe ideea implantării unor organe ale puterii domnești într-o regiune *ținută* pentru domnie, mai ales prin cetaatea locală” (Instituții 1988, 481).

La 1812, teritoriul Principatului Moldovei de la est de Prut, încorporat în Imperiul Rus, era divizat sub raport administrativ-teritorial în nouă ținuturi: Hotin, Soroca, Iași (sectorul răsăritean, situat în stânga Prutului), Orhei, Hotărniceni, Bender, Codru, Greceni și Tomarova (Poștarencu 2006, 43-49).

Din cauza ciumei care bântuia în orașul Hotin, conducerea Basarabiei a luat decizia de a muta reședința Pârcălăbiei ținutului Hotin în târgul Briceni. În luna octombrie 1813, pârcălăbul acestui ținut, stolnicul Manolache Vârnav, raporta forurilor superioare din acest târg². Reședința pârcălăbiei s-a aflat la Briceni până la 25 iulie 1816, când rezidentul plenipotențiar al Basarabiei, A.N.

¹ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 1197, f. 5v.

² ANRM, F. 2, inv. 2, d. 4, f. 23.

Bahmetev, a ordonat Departamentului al II-lea al Guvernului provinciei Basarabia să dea dispoziție în vederea transferării ei în orașul Hotin, unde a fost odinioară, ca urmare a dispariției ciumei³.

Concomitent, se produce încă o schimbare de acest gen. La 21 septembrie 1813, ispravnicii ținutului Bender au înaintat Departamentului al II-lea al Guvernului provinciei Basarabia un memoriu în care arătau că este nepotrivită aflarea sediului ispravniciei în orașul Bender (Tighina), din motivul situării lui la marginea ținutului. Acest fapt creează incomodități atât ispravniciei în administrarea ținutului, cât și populației din localitățile îndepărtate, care este nevoită să se deplaseze la mari distanțe pentru a-și soluționa problemele în centrul ținutal. Atrăgând atenția autorităților chișinăuene asupra acestor dezavantaje, semnatarii memoriului au propus ca reședința ispravniciei să fie mutată în târgul Căușeni, așezat mai aproape de zona centrală a ținutului⁴. Raportându-i-se în privința acestei propuneri, guvernatorul civil interimar al Basarabiei, generalul-maior I.M. Harting, și-a dat acordul la 18 octombrie 1813⁵.

Pe data de 23 iulie 1816, rezidentul plenipotențiar al Basarabiei, A.N. Bahmetev, a dispus Comitetului Provizoriu al Basarabiei să emită dispoziția de rigoare în privința unirii ținuturilor Codru și Hotărniceni spre a forma un singur ținut, cu denumirea de Codru, de asemenea în privința trecerii din componența ținutului Bender în cea a ținutului Tomarova a întregului spațiu situat de partea dreaptă a Valului lui Traian, precum și în privința modificării denumirii ținutului Tomarova în Ismail și transferării sediului ispravniciei al acestui din urmă ținut în orașul Ismail. Luând cunoștință de acest ordin în cadrul ședinței din 24 iulie 1816, membrii Comitetului Provizoriu al Basarabiei au decis să comunice Departamentului al II-lea al Guvernului provinciei Basarabia despre executarea lui cu exactitate⁶.

Drept motiv de suprimare a ținutului Hotărniceni a servit, credem, întinderea neînsemnată a acestuia, comparativ cu al celorlalte ținuturi, dar, mai cu seamă, faptul că toată proprietatea funciară din cadrul lui îi aparținea unei singure persoane, și anume comisului Ioan (Iancu) Balș.

În conformitate cu prevederile Regulamentului privind organizarea administrativă a Basarabiei, promulgat de împăratul Alexandru I la 29 aprilie 1818, au fost desființate ținuturile Codru, Greceni și Soroca și creat ținutul Akkerman. Astfel, din acest an, teritoriul Basarabiei devine împărțit în șase ținuturi: Hotin (constituit din 176 de localități ale fostului ținut Hotin + 30 de localități ale fostului ținut Soroca + 12 localități ale fostului ținut Iași), Iași (constituit din 130 de localități ale fostului ținut Iași + 25 de localități ale fostului ținut Orhei + 142 localități ale fostului ținut Soroca), Orhei (constituit din 262 de localități ale fostului ținut Orhei + 30 de localități ale fostului ținut Iași + 13 localități ale fostului ținut Soroca), Bender (format din 33 de localități ale fostului ținut Bender + 40 de localități ale fostului ținut Codru + 11 localități ale fostului ținut Orhei), Akkerman (alcătuit din 37 de localități ale fostului ținut Bender + 16 localități ale fostului ținut Ismail) și Ismail, care întrunea 54 de localități ale fostului ținut Ismail + 32 de localități ale fostului ținut Greceni + 15 localități ale fostului ținut Bender + 3 localități ale fostului ținut Codru (Tomuleț 2007, 295-316)⁷.

Prin adresa din 2 ianuarie 1819, guvernatorul civil al Basarabiei, Constantin Catacazi, i-a comunicat mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni că a poruncit Guvernului provinciei Basarabia să pună la dispoziția Dicasteriei Duhovnicești Exarhale de la Chișinău noua împărțire administrativ-teritorială⁸. Executând ordinul în cauză, Guvernul provinciei Basarabia i-a prezentat instituției ecleziastice lista localităților repartizate pe ținuturi⁹.

Analizând în linii generale diviziunea administrativ-teritorială din 1818, constatăm că factorii de decizie de la Chișinău au realizat transformări în zona de nord și de sud a provinciei. În privința prefacerilor intervenite în partea de nord este inexplicabil motivul desființării ținutului Soroca, ca acesta, peste un timp, să fie restabilit. Era însă de așteptat să fie micșorate dimensiunile ținutului Bender (care cuprindea, în cea mai mare parte, fostul teritoriu al Basarabiei propriu-zise sau Bugheacul), deoarece era cel mai întins dintre ținuturile basarabene (includea și orașele Akkerman, Ismail și Chilia), ceea ce crea dificultăți în activitatea de administrare. Iar ținuturile Codru și

³ ANRM, F. 5, inv. 2, d. 315, f. 1.

⁴ ANRM, F. 5, inv. 2, d. 59, f. 1.

⁵ ANRM, F. 5, inv. 2, d. 59, f. 4; F. 5, inv. 3, d. 3, f. 319.

⁶ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 463, f. 66v.

⁷ ANRM, F. 3, inv. 1, d. 28.

⁸ ANRM, F. 205, inv. 1, d. 2482, f. 2.

⁹ ANRM, F. 205, inv. 1, d. 2482, f. 4-33 (lista localităților).

Greceni – cele mai mici după suprafață – au fost comasate cu scopul, evident, de a forma o unitate administrativ-teritorială mai mare. Realmente, ținutul Codru nu era până într-atât de mic, cât avea o configurație dezavantajoasă, sub formă de potcoavă, fiind alcătuit din două fâșii: una situată de-a lungul Prutului (fostul ținut Codru) și alta (fostul ținut Hotărniceni) – de-a lungul Valului lui Traian, cu direcția spre est.

Privind în ansamblu împărțirea administrativ-teritorială adoptată în 1818, deducem că diriguitorii de atunci ai Basarabiei au tins să uniformizeze dimensiunile ținuturilor, fără să se abată prea mult de la vechea organizare administrativ-teritorială.

Acest aranjament administrativ-teritorial a fost menținut până la 26 septembrie 1830, când, prin decret imperial, conducerea de la Sankt Petersburg a introdus în Basarabia o structură administrativă deosebită, și anume: Administrația orașului Ismail (Izmail'skoe Gradonacial'stvo). În subordinea instituției respective au fost trecute 11¹⁰ localități din preajma orașului Ismail: orașele Chilia și Reni și nouă sate. Concomitent, ținutului Ismail i-a fost schimbată denumirea în Leova, în cadrul lui fiind inclus un sector din perimetrul ținutului Bender împreună cu târgul Leova. Acordându-i-se statut de oraș, localitatea Leova este desemnată în calitate de centru județean (Tomuleț 2002, 340-341).

Instituind această administrație specială în zona Dunării, puterea centrală a urmărit obiectivul de a-i atribui portului Ismail o importanță strategică, spre a-l integra în circuitul comercial și a concura cu porturile învecinate Galați și Brăila.

Administrația orașului Ismail a încetat să existe odată cu trecerea teritoriului din sudul Basarabiei, la 1857, în componența Principatului Moldovei.

În virtutea decretului imperial din 18 decembrie 1835, dat publicității la 14 ianuarie 1836, în Basarabia au intervenit noi modificări de ordin administrativ-teritorial, aplicate, după cum se menționează în decizie, cu scopul „de a exclude difi-

cultățile pe care le creează proporțiile nepotrivit de mari ale suprafețelor și numărului populației unor județe din regiunea Basarabia comparativ cu celelalte”. Din acest motiv s-a decis:

„1. Pe lângă cele șase județe existente în provincia Basarabia, să fie înstitute două județe noi: Orhei și Soroca, acestea fiind constituite din părți ale județelor Hotin, Iași și actualul județ Orhei, celui din urmă schimbându-i-se denumirea în Chișinău.

2. În concordanță cu proiectul conducerii locale, hotarele județelor Hotin, Soroca, Orhei, Iași și Chișinău vor fi trasate astfel. **a)** Cel al județului Hotin: la vest – de-a lungul frontierei cu Austria, pe pârâul Răchitna și râul Rameța; la nord și est – de-a lungul granițelor cu Austria și gubernia Podolia, pe râul Nistru, până la hotarul satului Naslavcea; la sud-est – linie de demarcație comună cu județul Soroca, de la hotarul satului Naslavcea, de-a lungul hotarelor ale satelor Bârnova, Paustova, Lipnic și Ocnița până la râul Ciuhur, apoi pe cursul acestui râu până la hotarul satului Ruseni; la sud se va mărgini cu posesiunile turcești¹¹ și cu județul Iași, de prima vecinătate fiind separat de râul Prut, până la vărsarea în el a râului Racovăț, iar de a doua – de râul Racovăț și hotarul satului Edineț, până la satul Ruseni. **b)** Cel al județului Iași: la vest – de-a lungul posesiunilor turcești, pe râul Prut, de la vărsarea în el a râului Racovăț până la hotarul existent dintre acest județ și fostul județ Orhei, în prezent județul Chișinău; la nord va avea graniță comună cu județul Hotin, după cum este indicat mai sus, pe râul Racovăț și pe marginea moșiei satului Edineț, până la hotarul satului Ruseni; la est se va învecina cu județul Soroca, pe râul Răut, până la hotarul satului Pelinia, după care va continua de-a lungul hotarului acestui sat până la râul Cubolta și, pe cursul acestui râu, până la hotarul satului Țiplești, apoi, traversând râul Cubolta, va trece pe marginea moșiilor satelor Heciu Vechi, Heciu Nou, Redi și Sângerei până la râul Ciuluc și, în josul acestei ape, până la hotarul satului Bănești; la sud – graniță comună cu județul Orhei și Chișinău, de la hotarul satului Bănești, de-a lungul hotarelor ale satelor Ciurcani (corect: Ciulucani - D.P.), Manurești (corect: Mândrești - D.P.) și Beșeni, iar de aici, pe linia de demarcație dintre județul Iași și fostul județ Orhei, actualmente ju-

¹⁰ În 1837, Administrației orașului Ismail îi erau subordonate următoarele sate: Vâlcov (cu un număr de 219 curți), Vasilevca și Pocrovca (55 de curți), Hagi-Curda (110 curți), Hasan-Spaghi (75 de curți), Galilești (131 de curți), Jebrieni (60 de curți), Caracicova (28 de curți), Cara-Mahmet (236 de curți), Cășlița (120 de curți), Muravliovca (52 de curți) și Cimașir (74 de curți) (ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2588, f. 231).

¹¹ Adică, cu Principatul Moldovei, care nu era posesiune turcească, ci stat aflat sub suzeranitatea Porții Otomane.

dețul Chișinău, până la râul Prut. **c)** Cel al județului Soroca: la vest se va mărgini cu județul Iași, pe linia ce îl separă de județul Soroca, descrisă mai sus; la nord-vest – graniță comună cu județul Hotin, de la hotarul satului Naslavcea, de-a lungul hotarelor ale satelor Bârnova, Paustova, Lipnic și Ocnița, până la râul Ciuhur, apoi, pe cursul acestui râu, până la satul Ruseni; la nord și est – graniță comună cu gubernia Podolia, pe râul Nistru, de la satul Naslavcea până la hotarul existent între satele Socola și Poiana; la sud se va învecina cu noul județ Orhei care se instituie, de la râul Ciuluc, pe limitele satelor Prepețița, Răzălăi, Bălănești (corect: Bălășești - D.P.), Prodănești și Căprești, unde se va uni cu linia de demarcație, existentă în prezent, între județul Iași și fostul județ Orhei, actualmente județul Chișinău, până la râul Nistru. **d)** Cel al județului Chișinău: la vest – pe frontiera cu posesiunile turcești, de-a lungul Prutului, de la granița județului Iași, în aval, până la hotarul existent cu județul Leova, adică până la hotarul satului Pogănești; la nord – pe granița existentă între județul Iași și fostul județ Orhei, până la pârâul Pojăreni; la nord-est – hotar comun cu județul Orhei, pe pârâul Pojăreni până la vărsarea lui în râul Bâc, apoi în josul acestui râu până la hotarul satului Tătărești, continuând până la râul Ichel, după care urmează pe cursul acestui râu până la confluența lui cu râul Nistru; la est – un segment comun cu gubernia Herson, pe râul Nistru, de la gura râului Ichel până la granița județului Bender, stabilită între acest din urmă județ și fostul județ Orhei; la sud – pe linia de demarcație, neschimbată, ale județelor Bender și Leova. **e)** Cel al județului Orhei: la est – în vecinătate cu guberniile Podolia și Herson, pe râul Nistru, de la linia ce separă acest județ de județul Soroca până la gura râului Ichel; la sud și sud-vest, precum este consemnat anterior, este situat județul Chișinău; la nord – hotar comun cu județele Iași și Soroca, de-a lungul limitelor acestor județe, descrise deja.

3. Hotarele județelor Bender, Leova și Akkerman rămân neschimbate, cu excepția trecerii din cuprinsul ultimului județ în subordinea Administrației orașului Ismail a câtorva sate așezate pe spațiul dintre lacurile Chitai și Sasâc.

4. Reședințele autorităților județene ale noilor județe Orhei și Soroca se vor afla în târgurile Orhei și Soroca, cărora li se acordă statut de oraș. [...]

5. Pentru a facilita legătura dintre locuitorii județului Leova cu instituțiile administrative ale județului și judecătoria, precum și în vederea creării unor condiții mai optime pentru poliția județeană de a-și exercita obligațiile, Administrația Județeană Leova și Judecătoria Județeană să fie transferate în târgul Frumoasa, căruia să i se schimbe denumirea în orașul Cahul, la fel și județul să se numească Cahul în loc de Leova, pe când orașului Leova să i se acorde, ca mai înainte, statut de târg” (Полное 1856, 1187-1189)¹².

Astfel, în temeiul decretului în cauză au fost realizate două modificări esențiale: a fost reînființat județul Soroca și divizat în două județul Orhei, care era cel mai vast. De fapt, prin divizarea județului Orhei s-a revenit la o situație administrativ-teritorială mai veche: configurația noului județ Chișinău coincidea, în mare măsură, cu cea a ținutului Lăpușna, care a existat în cadrul Principatului Moldovei până în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, când a fost contopit cu ținutul Orhei, noua formație administrativ-teritorială numindu-se un timp ținutul Orhei-Lăpușna, iar la începutul secolului al XIX-lea – doar Orhei.

Obligat prin Tratatul de pace de la Paris din 1856 să-și rectifice frontiera în zona basarabeană, Imperiul Rus a retrocedat Principatului Moldovei teritoriul din sudul Basarabiei limitrof Dunării, ceea ce a determinat operarea unor modificări în sistemul administrativ-teritorial al Basarabiei rămase sub administrația rusă. Deoarece un segment al noii frontiere dintre Imperiul Rus și Principatul Moldovei a fost trasat pe cursul râului Ialpuș, până la intersecția acestuia cu Valul lui Traian de Jos, în stânga Ialpușului rămânând o porțiune din județul Cahul, în prima jumătate a anului 1857, administrația țaristă a întemeiat din localitățile situate pe această porțiune județul Comrat, cu centrul administrativ în satul Comrat. Despre intenția de a înființa județul Comrat se menționează în adresa din 7 februarie 1857 expediată guvernatorului militar al Basarabiei, M.S. Ilinski, de către guvernatorul general al Novorosiiei și Basarabiei, contele A.G. Stroganov¹³, iar un act din 21 septembrie 1857 conține informația că

¹² Procesul de organizare a județelor Orhei și Soroca este redat în următoarea sursă: ANRM, F. 6, inv. 2, d. 938.

¹³ ANRM, F. 6, inv. 3, d. 910, f. 240.

județului Cahul îi fuseseră deja schimbată denumirea în Comrat¹⁴.

Județul Comrat a existat până la 19 august 1858, când, prin dispoziție imperială a fost desființat. O parte din teritoriul județului Comrat a fost alipită la județul Bender, iar alta – la județul Akkerman (Защук 1862, 23).

În baza Legii pentru comunele urbane și rurale, promulgată la 31 martie 1864 de către domnitorul Principatelor Române Unite Alexandru Ioan Cuza, pe lângă cele două județe existente în stânga Prutului – Cahul și Ismail – a fost înființat și al treilea – județul Bolgrad.

După reanexarea de către Imperiul Rus a sectorului din sudul Basarabiei, potrivit clauzelor Tratatului de pace de la Berlin din 1878, autoritățile țariste unesc cele trei județe românești – Bolgrad, Cahul și Ismail – și formează un singur județ, numit Ismail, care a existat până în 1918, în pofida tentativelor repetate ale guvernanților de a-l diviza și a-l reorganiza, fiind păstrate în el legile românești. Reducerea proporțiilor lui s-a produs abia la 29 ianuarie 1918, când Sfatul Țării a adoptat decizia privind înființarea județului Cahul, prin detașarea unei părți a teritoriului județului Ismail, situată la nord și nord-vest de linia trasată de la stația de cale ferată Valul lui Traian spre sud-vest, între satele Curciu și Vulcănești, Hagi-Abdul și Împutița, Cișmichioi și Etulia, până la râul Prut, între orașul Reni și satul Giurgiulești. Misiunea de centru administrativ i-a fost acordată orașului Cahul¹⁵.

În conformitate cu decretul imperial din 6 martie 1887, județului Iași i-a fost schimbată denumirea în Bălți.

Așadar, la începutul anului 1918, teritoriul Basarabiei era împărțit în opt județe: Hotin, Bălți, Soroca, Orhei, Chișinău, Bender, Akkerman și Ismail. Aceste județe (plus județul Cahul) au fost păstrate pe tot răstimpul administrației românești, cu deosebirea că unora dintre ele le-a fost schimbată denumirea și, în plus, au intervenit unele prefaceri ale hotarelor acestora.

În concluzie, menționăm următoarele:

1. Pe parcursul celor 106 ani de dominație a autocrației imperiale ruse, sistemul administra-

tiv-teritorial al Basarabiei a suportat o serie de modificări. Dintre transformările mai importante remarcăm: suprimarea ținutului Hotărniceni, comasarea ținuturilor Codru și Greceni, divizarea județelor Bender și Orhei.

2. Structura județeană a Basarabiei, stabilită prin decretul imperial din 1835, a fost menținută în continuare până la încheierea stăpânirii țariste.
3. În 1917 era cu un județ mai puțin în raport cu numărul lor existent la 1812.
4. O situație specifică a avut-o județul Ismail, constituit în urma unor circumstanțe politice.

Împărțirea în ocoale și plase. În anul anexării la Imperiul Rus, ținuturile dintre Prut și Nistru erau subîmpărțite în ocoale.

Ca unitate administrativă în cadrul ținutului, având același sens cu plasa din Țara Românească, ocolul a fost introdus în Principatul Moldovei în deceniul al cincilea al secolului al XVIII-lea, în urma reformelor lui Constantin Mavrocordat (Instituții 1988, 338).

La 14 mai 1812, marele vistiernic al Moldovei, Iordache Ruset-Roznovanu, i-a prezentat președintelui Divanurilor Moldovei și Țării Românești, senatorului V.I. Krasno-Milașevici, lista localităților din Principatul Moldovei, repartizate pe ținuturi și ocoale. Potrivit acestei liste, ținuturile din stânga Prutului erau alcătuite din următoarele ocoale¹⁶. Ținutul Orhei (12 ocoale): Cogâlnic, Botna, Bâcovăț, Fața Bâcului, Ichel, Răutul de Jos, Răutul de Sus, Cula, Măietinilor, Câmpului, Nistrul de Sus și Nistru de Jos. Ținutul Soroca (7 ocoale): Mijlocului, Nistrul de Jos, Câmpul de Jos, Răut, Peste Răut, Câmpul de Sus și Nistrul de Sus. Ținutul Hotin (8 ocoale): Mijlocului, Nistrul de Sus, Prutul de Jos, Ciuhur, Prutul de Sus, Ghilavăț, Rașcov și Nistrul de Jos. Ținutul Iași (7 ocoale, situate pe ambele maluri ale Prutului): Ciuhurul de Sus, Ciuhurul de Jos, Pese Prut, Turii, Braniștii, Copou și Codru. Basarabia (4 ocoale, numite și olaturi): Bender, Căușeni, Akkerman și Chilia. Ținutul Tomarova (2 ocoale): Cahul și Prut. Ținuturile Ismail (includea târgul Ismail și 5 sate), Codru, Greceni și Hotărniceni nu erau divizate în ocoale.

Într-o listă de sate din ținutul Bender (cuprindea Basarabia propriu-zisă), adresată senatorului

¹⁴ ANRM, F. 6, inv. 3, d. 905, f. 41.

¹⁵ ANRM, F. 727, inv. 2, d. 60, f. 12.

¹⁶ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 3639, f. 5-58.

Krasno-Milășevici la 31 mai 1812 de către Isprăvnicia ținutului Bender, sunt enumerate șase olaturi: Bender, Nistrul de Jos, Câmpul Căușenilor, Bugeac, Akkerman și Chilia (История Молдавии 1969, 11-17).

Recensământul populației din 1817 indică asupra faptului că, între timp, în ținuturile din sudul Basarabiei au intervenit schimbări în privința ocoalelor. În ținutul Bender erau patru ocoale: Bender, Căușeni, Akkerman și Bugeac; în ținutul Codru – două ocoale: Codru și Hotărniceni; în ținutul Greceni – două ocoale: Cahul și Prut; în ținutul Ismail – patru ocoale: Chilia, Cahul, Ismail și Prut. Ținutul Iași era constituit din șase ocoale: Ciuhur, Prut, Câmpului, Codru, Braniștii și Turii (Труды 1907, 8-229).

Prin decretul imperial din 22 martie 1818 este instituit Comitetul Tutelar al Coloniștilor din Sudul Rusiei, pus sub autoritatea Ministerului Afacerilor Interne al Rusiei. Acestui comitet i-au fost subordonate administrațiile coloniștilor străini din guberniile Herson, Taurida și Ekaterinoslav și regiunea Basarabia (Полное 1830, 154-158). Drept urmare, sectorul din sudul Basarabiei, pe care erau stabiliți etnicii germani, a fost divizat sub aspect administrativ-teritorial în două circumscripții: I și a II-a, incluse în limitele ținutului Akkerman (Статистическое 1899, 188).

Pentru a înlătura inconvenientele legate de denumirile acestor două circumscripții, în luna mai 1829, I circumscripție a fost numită Maloioaroslaveț, iar cea de a II-a – Kleastiț (Попечительный 2000, 17)

În conformitate cu decretul emis de Alexandru I la 29 decembrie 1819, teritoriul pus la dispoziția coloniștilor transdanubieni a fost împărțit în patru circumscripții: Prut, Cahul, Ismail și Bugeac (Полное 1830, 517-520). Deoarece în decret se menționează că circumscripția Bugeac poate fi divizată în două, stipulația respectivă a fost aplicată și, astfel, la 1827, pe lângă primele trei circumscripții existau încă două: Bugeacul de Sus și Bugeacul de Jos (Статистическое 1899, 397).

La 30 iunie 1826, împăratul Nicolae I a autorizat decizia Comitetului de Miniștri al Rusiei cu privire la instituirea în satele de pe domeniile statului din Basarabia a administrațiilor de plasă după tipul rusesc (Полное собрание 1830, 656-661). Pe baza acestei decizii au fost înființate plasele Cău-

șeni și Cimișlia în cadrul ținutului Bender, plasa Medveja în ținutul Hotin și plasele Ivanovca și Tatarbunar în ținutul Akkerman.

În 1830, ținutul Orhei avea 27 de ocoale (Alcedar, Rezina, Echimăuți, Dobrușa, Șercani, Susleni, Sărăteni, Holercani, Pohorniceni, Ișnovăț, Mereni, Voinova, Țibirica, Peresecina, Isacova, Crăsnășeni, Sireți, Căpriana, Volcineț, Durlești, Sângera, Rusești, Ciuciuleni, Lăpușna, Cotul Morii, Boldurești și Nisporeni); ținutul Bender – două plase (Căușeni și Cimișlia) și patru ocoale (Nistru, Botna, Lăpușna și Prut); ținutul Hotin – 16 ocoale (Hotin, Rașcov, Sulița Nouă, Prutul de Sus, Lipcani, Racovăț, Ciuhur, Prutul de Jos, Rujnița, Molodova, Nistrul de Sus, Draghiște, Movilău, Nistrul de Jos, Cubolta și Naslavcea); ținutul Iași – 19 ocoale (Ciuhur, Prutul de Sus, Prutul de Jos, Turii, Braniștii, Șoltoiaia, Fălești, Codrul de Jos, Codrul de Sus, Telenești, Ciulucul, Răutul de Jos, Răutul de Mijloc, Răutul de Sus, Căinari, Nistrul de Sus, Nistrul de Jos, Soroca și Rașcov)¹⁷.

În 1836, modelul rusesc de plasă (volost') este introdus în toate județele basarabene.

La 1 ianuarie 1840, Ministerul Proprietăților Statului al Rusiei a operat unele modificări în sistemul de administrare a domeniilor statului din Basarabia, aflate sub jurisdicția sa, introducând în calitate de subdiviziuni administrativ-teritoriale circumscripția, plasa și asociația rurală. Drept consecință, în județul Hotin a fost creată o circumscripție (Hotin), cu o plasă (Medveja) și două asociații rurale (Medveja și Hâjdău); în județul Bender – o circumscripție (Bender), două plase (Căușeni și Cimișlia) și nouă asociații rurale (în cadrul plasei Căușeni: Hârbovăț, Hagimus, Copanca, Căușeni și Opaci; în cadrul plasei Cimișlia: Taraclia, Cimișlia, Abaclăgeaba și Cenac, ultima făcând parte din componența județului Cahul); în județul Akkerman – o circumscripție (Akkerman), două plase (Ivanovca și Tatarbunar) și opt asociații rurale (în cadrul plasei Ivanovca: Talmaz, Alexandrovca, Moldovca, Țariceanca și Olănești; în cadrul plasei Tatarbunar: Plahteevca, Divizia și Tatarbunar)¹⁸.

În 1849, Basarabia era divizată astfel din punct de vedere administrativ-teritorial (Военно-статистическое 1849, 12-15):

¹⁷ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 1485, f. 6-43.

¹⁸ ANRM, F. 75, inv. 1, d. 890, f. 26-28.

Județe	Plase și circumscripții
Hotin	Plase: Lipcani, Corjeuți, Sculeni, Sulița Nouă, Briceni, Clișcăuți, Chelmenți, Stălinești, Romancăuți și Grozinți
Iași	Plase: Balatina, Slobozia Bălți, Vulpești, Cornești, Ciuciuieni, Copăceni, Fălești, Sculeni și Brânzeni
Soroca	Plase: Otaci, Visoca, Climăuți, Bădiceni, Târnova, Cubolta, Ocolina, Căinari, Pepeni, Rașcov, Vasileuți și Cobâlea
Orhei	Plase: Telenești, Sămășcani, Sirota, Pohorniceni, Ișnovăț, Criuleni, Dâșcova, Tuzora, Cineșeuți, Voroteț, Cernița, Seliște și Căzânești
Chișinău	Plase: Bujor, Boldurești, Zberoaia, Nisporeni, Costești, Hâncești, Lăpușna, Sireți, Gălești sau Pânășești, Horodiște, Mereni, Ialoveni și Văsieni
Bender	Plase: Telița, Căinari, Căușeni și Cimișlia
Akkerman	Plase: Ivanovca, Tatarbunar și Cara-Mahmed
Cahul	Plase: Coștangalia, Tigheci, Sărățica și Leova
Administrația colonială Coloniile germane Coloniile transdanubiene	Circumscripții: Maloiaroslaveț, Kleastiț și Sărata Circumscripții: Ismail, Bugeacul de Sus, Bugeacul de Jos și Cahul-Prut
Administrația țăranilor de stat	Circumscripții: Bender, Akkerman, Cahul și Hotin
Administrația cazacilor de la Dunăre	Cuprindea 10 stanițe

Prin adresa din 14 august 1853, Cărmuirea provinciei Basarabia l-a informat pe guvernatorul militar al Basarabiei că în 1844, conform ordinului Cărmuirii provinciei Basarabia, în județul Iași au fost reorganizate plasele, între care a fost constituită și plasa Ciuciuieni, cu centrul administrativ în satul Ciuciuieni, ca urmare a comasării plaselor Ghiliceni și Sângera. De această dată Cărmuirea a considerat necesar să transfere Administrația plasei Ciuciuieni din satul Ciuciuieni în satul Ghiliceni, propunere care a fost acceptată de către guvernatorul militar¹⁹.

Potrivit deciziei Cărmuirii provinciei Basarabia din 31 iulie 1857, administrațiile plaselor Cobâlea și Visoca au fost mutate din satul Cobâlea în satul Cotiujenii Mari și din satul Visoca în satul Ario-nești (Бессарабские 1857).

În 1862, localitățile de pe domeniile statului erau grupate doar pe plase, acestea fiind următoarele. În județul Akkerman: Divizia (3 sate), Tatarbunar (5 localități), Plahteevca (5 sate), Ivanovca (8 sate), Palanca (6 sate), Talmaz (4 sate) și Alexandrovca (6 sate); în județul Bender: Cimișlia (6 localități), Abaclăgeaba (3 sate), Taraclia (5 sate), Căușeni (6 localități), Fârlădeni (8 sate) și Copan-

ca (3 sate); în județul Hotin: Hâjdău (6 sate) și Holohoreni (4 sate) (Памятная 1862, 269-272). Aleksandr Zașciuk indică în cartea sa, apărută în 1862, vechea structură administrativ-teritorială (circumscripții, plase și asociații rurale) a localităților subordonate Ministerului Proprietăților Statului al Rusiei (Защук 1862, 26-27).

În 1863, cu scopul de a crea condiții mai avantajoase, Cărmuirea provinciei Basarabia a dispus să fie transferate administrațiile de plasă din satul Sărățeni în satul Ciocâlteni, din satul Ișnovăț în satul Hârtopul Mic (sau Schit) și din satul Dâșcova în satul Vâprova (Бессарабские 1863).

Prin decizia sa din 10 februarie 1864, Cărmuirea provinciei Basarabia i-a permis Poliției din județul Bender, conform solicitării acesteia, să suprima plasa Chițcani, din cauza strămutării, ce avea să se producă în curând, a țăranilor din satele Chițcani și Copanca pe moșia Ursoaia, satele respective împreună cu satul Leuntea urmând să fie trecute în componența plasei Telița (Бессарабские 1864, 86). Tot în acest an, în conformitate cu hotărârea Cărmuirii provinciei Basarabia din 5 martie 1864, Administrația de plasă Corjeuți a fost transferată în târgul Edineț (Бессарабские 1864).

¹⁹ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 5943, f. 1.

Plasa Vâprova din județul Orhei era compusă din 18 sate: Seliște, Lucășeuca, Isacova, Slobozia Isacova, Hirova, Morozeni, Dâșcova, Vâprova, Puținței, Tabăra, Ghetlova, Hulboaca, Săseni, Valea Popii, Bravicea, Meleşeni, Breanova și Țibirica²⁰. Potrivit deciziei din 10 iunie 1870 a Administrației Regionale în Problemele Sătenilor din Basarabia, plasa Vâprova a fost divizată în două plase: Bravicea și Isacova²¹.

Pe data de 26 iulie 1874, Administrația Gubernială în Problemele Țăranilor din Basarabia a adoptat hotărârea de a transfera Administrația plasei Fârlădeni, județul Bender, din satul Fârlădeni în satul Varnița²².

În județul Ismail, reanexat în 1878, a fost păstrată comuna ca unitate administrativă, introdusă de autoritățile române. Comunele alcătuiau trei raioane comunale: Bolgrad, Cahul și Ismail, care corespundeau celor trei județe românești de odinioară.

La 1890, tabloul plaselor se prezenta astfel (Статистика 1890). Județul Chișinău (13 plase): Boldurești, Bujor, Văsieni, Vorniceni, Hâncești, Zberoaia, Costești, Lăpușna, Mereni, Nisporeni, Pârjolteni, Sireți și Ialoveni. Județul Akkerman (28 de plase): Acmanghit, Alexandrovca, Staro-Artiz, Volontirovca (Volintiri), Divizia, Ivanovca-Bolgarskaia, Ivanovca-Ruskaia, Cleastiț, Crasnoe, Cubei, Culevcea, Culm, Maloiaroslaveț, Nicolaevca-Novorosiiiskaia (reședința în satul Bairamcea), Palanca, Paris, Plahteevca, Postal, Sărata Veche, Starocazacie, Talmaz, Tarutino, Tatarbunar, Tașlăc, Tepliț, Șaba, Eighenghem și Eighenfeld. Județul Bender (11 plase): Abaclăgeaba, Varnița, Gura Galbenei (reședința în Gura Galbenei cea Mare), Iosefsdorf, Căinari, Căușeni (reședința în Căușeni Noi), Comrat, Taraclia, Telița, Ceadâr-Lunga și Cimișlia. Județul Bălți (10 plase): Balatina, Slobozia Bălți, Glodeni, Cornești, Chișcăreni, Copăceni, Fălești, Zăbriceni, Sculeni și Ungheni. Județul Ismail avea 112 comune. Județul Orhei (15 plase): Bravicea, Hârtop (reședința în Hârtopul Mare), Izvoare, Isacova, Căzânești, Chiperceni, Cobâlea, Criuleni, Rezina, Sămășcani (reședința în Sămășcanii de Sus), Susleni (reședința în Suslenii de Sus), Telenești (reședința în Teleneștii

Vechi), Călărași, Ciocâlteni și Cineșeuți. Județul Soroca (12 plase): Otaci, Arionești, Climăuți, Bădiceni, Târnova, Cotiujeni (reședința în Cotiujenii Mari), Ocolina, Nădușita, Pepeni, Vadul Rașcov, Văscăuți și Florești. Județul Hotin (12 plase): Lipcani, Secureni, Sulița Nouă, Edineț, Dăncăuți, Briceni, Clișcăuți, Chelmenți, Stălinești, Romancăuți, Rucșin și Grozinți.

La 5 noiembrie 1912, Administrația Gubernială a Basarabiei a înștiințat Comitetul Executiv (Uprava) al Zemstvei din județul Chișinău că de la 1 ianuarie 1913, satele Budești, Goian, Ciopleni, Cricova, Visterniceni, Chetros, Cruzești, Colonița, Vadul lui Vodă și Poșta Veche urmau să fie excluse din componența plasei Mereni, deoarece din aceste sate a fost formată o plasă nouă – Budești, la care au fost alipite toate cătunele situate pe moșiile acestor sate: Tohatin, Cheltuitori, Fundul Tohatin, Corju (Chirjău), Bălțata, Sagaidac, Valea Satului, Valea Paladi, Maximovca, Buga, Valea Colonița, Cioara Borta, Ciocana, Fundul Ciocana, Goianul Nou și Otovasca (Сборник 1914, 25)²³.

La finele acestei expuneri concluzionăm:

1. După încorporarea Basarabiei în Imperiul Rus, un timp, în sistemul ei de administrare au fost menținute ocoalele – subdiviziuni ținutale, specifice Principatului Moldovei.
2. În 1818, coloniile germane, apoi, în 1819, și coloniile transdanubienilor au fost reunite în unități administrativ-teritoriale deosebite – circumscripții.
3. În 1826, localitățile de pe domeniul statului au fost repartizate pe plase (volosti), care corespundeau modelului administrativ rusesc.
4. Tipul rusesc de plasă a fost introdus în restul Basarabiei în 1836.
5. Pe parcurs, numărul plaselor a variat în funcție de modificările administrative intervenite.

²⁰ ANRM, F. 8, inv. 1, d. 41, f. 3.

²¹ ANRM, F. 8, inv. 1, d. 41, f. 6.

²² ANRM, F. 8, inv. 1, d. 853, f. 8.

²³ ANRM, F. 65, inv. 1, d. 1745, f. 261.

Bibliografie

- Boldur 1992:** A. Boldur, *Istoria Basarabiei* (București 1992).
- Cornea 2003:** S. Cornea, *Organizarea administrativă a Basarabiei (1812-1917)* (Cahul 2003).
- Instituții 1988:** *Instituții feudale din țările române. Dicționar* (București 1988).
- Poștarencu 2006:** D. Poștarencu, *Anexarea Basarabiei la Imperiul Rus (Chișinău 2006)*.
- Tomuleț 2002:** V. Tomuleț, *Politica comercial-vamală a țarismului în Basarabia (1812-1830)* (Chișinău 2002).
- Tomuleț 2007:** V. Tomuleț, *Cronica protestelor și revendicărilor populației din Basarabia (1812-1828)*, vol. II (Chișinău 2007).
- Анцупов, Жуков 1957:** И.А. Анцупов, В.И. Жуков, *Реформы в управлении Бессарабией с 1812 по 1828 гг.* В сб.: *Ученые записки Кишиневского Государственного Университета, том XXVI (исторический)* (Кишинев 1957).
- А.Н. 1900:** А.Н., *Очерк гражданского устройства Бессарабской области с 1812-1828 г.* В сб.: *Записки Императорского Одесского Общества Истории и Древностей, том XXII* (Одесса 1900).
- Бессарабские 1857:** Бессарабские областные ведомости, пг. 37, 14 сентября 1857.
- Бессарабские 1863:** Бессарабские областные ведомости, пг. 29, 20 июля 1863.
- Бессарабские 1864:** Бессарабские областные ведомости, 7 марта 1864.
- Бессарабские 1864:** Бессарабские областные ведомости, пг. 12, 21 марта 1864.
- Военно-статистическое 1849:** *Военно-статистическое обозрение Российской империи, том XI, часть 3, Бессарабская область* (Санкт Петербург 1849).
- Защук 1862:** А. Защук, *Материалы для географии и статистики России, собранные офицерами Генерального Штаба. Бессарабская область, часть первая* (Санкт Петербург 1862).
- Зеленчук 1979:** В.С. Зеленчук, *Население Бессарабии и Поднестровья в XIX в.* (Кишинев 1979).
- История Молдавии 1969:** *История Молдавии. Документы и материалы. Том III. Положение крестьян и крестьянское движение в Бессарабии* (Кишинев 1969).
- Памятная 1862:** *Памятная книжка Бессарабской области на 1862 год* (Кишинев 1862).
- Полное собрание 1830:** *Полное собрание законов Российской империи, том I* (Санкт Петербург 1830).
- Полное 1830а:** *Полное собрание законов Российской империи с 1649 года, том XXXVI* (Санкт Петербург 1830).
- Полное 1856:** *Полное собрание законов Российской империи. Собрание второе, том X, отделение второе* (Санкт Петербург 1856).
- Попечительный 2000:** *Попечительный комитет об иностранных поселенцах Южного края России. 1799-1833 гг. Аннотированная опись дел 1827-1833 г.г., том III* (Одесса 2000).
- Сборник 1914:** *Сборник постановлений уездных собраний Кишиневского Земства. 1904-1913 гг., часть III* (Кишинев 1914).
- Свиный 1867:** П. Свиный, *Описание Бессарабской области.* В сб.: *Записки Одесского Общества Истории и Древностей, том VI* (Одесса 1867).
- Статистика 1890:** *Статистика Российской Империи. XV. Волости и гмины 1890 года. III. Бессарабская губерния.* Издание Центрального Статистического Комитета Министерства Внутренних Дел (Санкт Петербург 1890).
- Статистическое 1899:** *Статистическое описание Бессарабии собственно так называемой, или Буджака* (Аккерман 1899).
- Труды 1907:** *Труды Бессарабской Губернской Архивной Комиссии, том III* (Кишинев 1907).

Administrative-territorial division of Bessarabia in the Tzarist period

Abstract

The article describes the administrative-territorial organization of Bessarabia during Tzarist domination. Initially, it is presented the county -"judet"- structure evolution, followed the by a description of the smaller administrative units, within the county. They are called circles -"ocoale"- and civil parishes -"plase"-.

Административно-территориальное деление Бессарабии в царский период

Резюме

В статье затронут вопрос относительно административно-территориального деления Бессарабии в царский период. В начале представлена эволюция уездной структуры, после чего меньших административных единиц – околы и волости.

29.12.2008

Dinu Poștarencu, Institutul de Istorie, Stat și Drept al AȘM, 31 August 1989, 82, MD-2012 Chișinău, Republica Moldova